

H o r h e F r a n k o

Rosario
MAKAZE

Prevela sa španskog
Ljiljana Popović-Andić

■ Laguna ■

Naslov originala

Jorge Franco
ROSARIO TIJERAS

Copyright © Jorge Franco, 1999

Translation Copyright © 2009 za srpsko izdanje, LAGUNA

Knjiga broj 3

MOLITVA SVETOM SUDIJI

*„Ako imaju oči, neka me ne vide,
ako imaju ruke, neka me ne uhvate,
ako imaju noge, neka me ne stignu,
ne dozvoli da me iznenade s leđa,
ne dozvoli da moja smrt bude nasilna,
ne dozvoli da mi se krv prolije,
Ti koji sve znaš
znaš za moje grehove,
ali znaš i za moju veru,
nemoj da me napustiš,
Amin.“*

Predgovor

PRAZNIK SMRTI I LJUBAVI

Krajem osamdesetih godina dvadesetog veka Kolumbija je postala sinonim za zemlju neobuzdanog nasilja, poprište borbi najmoćnijih narko-kartela, koji su na vrhuncu moći povelili otvoreni rat protiv države i njenih demokratskih institucija i doveli zemlju na rub raspada. U burnoj istoriji Kolumbije gerilski pokreti, ustanci i pribegavanje sili nisu retka pojava. Jedan istoričar je pedantno izračunao da ta zemlja, od sticanja nezavisnosti, u čitavoj svojoj istoriji nikad nije uživala u razdoblju mira dužem od tri decenije. No narko-rat s početka poslednje decenije prošlog veka bio je po mnogo čemu poseban – čak i za fantazmagoričnu kolumbijsku istoriju. Na vrhuncu sukoba sa kraljevima trgovine drogom, sistem životnih vrednosti u Kolumbiji preokrenut je naglavačke; smrt je postala sastavni deo života, i to uobičajeni, dok su zakon, moral, institucije građanskog ustrojstva postali samo anahroni pojmovi kojih se tek tu i tamo poneko s nostalgijom prisećao; umesto u doba potrošačkog, zemlja je kročila u doba otimačkog društva, a tradicionalni društveni slojevi ne samo da su se izmešali nego su se sasvim pobrkali, stvarajući žestok koktel, kolektivnu opijenost u kojoj ne samo

da je sve postalo moguće nego i prihvatljivo – dok god niko nikoga ne uhvati na delu.

U toj zbrci bezvlašća i strahovlade, za kolumbijsku književnost je pre svega važna gotovo nadrealistička dimenzija nasilja, korupcije i bezakonja. Najbolji pisci pokušali su da upravo na tome zasnuju svoja dela, što ne znači da je vezivanje za fantazmagoričnu stvarnost značilo povratak magijskom realizmu Garsije Markesa. Još jednom se, međutim, pokazalo da je kolumbijski Nobelovac bio u pravu kad je, više decenija pre no što će njegova domovina postati po zlu čuvena, rekao da, barem u Latinskoj Americi, stvarnost često prevazilazi razuzdanu maštu, koja pred njom prosto mora da ustukne. Nije reč o preterivanju da bi se potvrdila jedna vešto sročena književna misao: umesto da država objavi rat mafiji, narko-mafija je objavila rat državi; predsednički kandidati su ubijani u po bela dana, a oko zdanja u kojima su ministarstva, sudovi, pa čak i sedišta glavnih novina pokušavali da rade svoj posao bile su postavljene barikade sa džakovima peska i mitraljeskim gnezdima, kao da se čitava zemlja brani od invazije nekog spoljnog agresora; toliki je bio uticaj narko-mafijaških glavešina da su zatvori za njih – ako eventualno neko dopusti da padne u ruke zakona – ličili na hotele od pet zvezdica. Ličnosti glavnih mafijaša poprimile su u narodskim predanjima popularnost nekih modernih, izopačenih junaka poput Robina Huda koji perući svoje narko-milione otvaraju tržišne centre, ulažu u infrastrukturne radove, postaju bitan činilac ekonomije i borbe protiv nezaposlenosti. Njihove udarne grupe, krvavi plaćenici zaduženi za likvidaciju svih koji im se nađu na putu – od predsedničkih kandidata, generala i sudija do komšija što ih popreko gledaju – nisu bili, međutim, likovi koje smo navikli da srećemo u detektivskim romanima, nego deca iz sirotinjskih kuća, petnaestogodišnjaci i petnaestogodišnjakinje jedva stasali da pritisnu

obarač i dobro nanišane. Njihovo ime – *sikario* – što znači plaćenik, plaćeni ubica – proćulo se širom sveta kao sinonim za najizopačenijeg vinovnika nasilja bez granica. Neosetljivi za sve sem za snove o životu u brznoj traci, ta naivno svirepa mladunčad iz kartonskih udžerica Medeljina, Bogote, Kalija postala su prava pošast u sredini koja je preko noći ostala bez ikakvih moralnih i zakonskih okvira i u kojoj su se ti mladi revolveraši najbolje snalazili. Živeli su brzo, kratko i intenzivno, „za sve pare“ koje su im, kupujući njihova tela i duše, štedro davali poslodavci – „oni najopasniji (ili najtvrdi među tvrdima)“, kako ih naziva Horhe Franko – pre no što bi prstom pokazali na sledeću žrtvu. Laki na obaraču i još lakši na sujeverju, sikariji su zapanjujuće bezbrižno kombinovani svirepost sa gotovo detinjom bezazlenošću. Imali su sopstvenu religiju, svoje sujeverne obrede, svoje mitove i svoj jezik. Nije čudo što su iz života, uz škripu guma i kočnica svojih motora i automobila, ušli pravo u književnost. Od pregršti dela koja su u poslednjih četvrt veka bila posvećena strahovladi kartela droge i sikarija bez sumnje je najbolja jedna slučajna trilogija koju čine najbolji romani tri po mnogo čemu vrlo različita kolumbijska autora: *Bogorodica plaćenika* Fernanda Valjeha, *Delirijum* Laure Restrepo i *Rosario Makaze* Horhea Franka.

Uprkos tim razlikama, sve tri knjige, međutim, opisuju svet sikarija i kolumbijskog društva iz vremena kad je narko-mafija bila najjača; sve tri – na vrlo različite načine – pokušavaju da uđu u dušu tog mehanizma razuzdanog nasilja koje je odgajilo ne „generaciju X“, nego „generaciju XXX“, brze, besne momke i devojke koji svoju glad za životom izražavaju neprekidnom svetkovinom smrti. Zato je jasno što ni Valjeho ni Restrepova ni Franko nisu osetili potrebu da zapadnu u gotovo tautološku grešku i da svoje najbolje romane napišu u ključu magijskog realizma koji se – u doba

i u sredini koju opisuju – odavno već bio prelio iz književnosti na ulicu. Umesto toga, sva tri autora su se usredsredila na rad na jeziku svog književnog diskursa. Ako bi se moglo reći da su *Bogorodica plaćenika*, *Delirijum* i *Rosario Makaze* romani koji se, tematski uzev, kreću u okvirima prljavog realizma i crne hronike, ono što ih međusobno razlikuje upravo je njihov jezik: dok Restrepova varira tačke pripovedačkog gledišta i gradi polifonu mozaičku strukturu pripovedačkih glasova, a filolog Valjeho takoreći izmišlja sopstvenu sintaksu za svoje reči optužbe britkije od sablje, Franko ostaje najbliži realističkom pripovedanju. Njegov jezik je krajnje ekonomičan, kako u pogledu sintakse tako u pogledu morfologije, što mu omogućava da gotovo neprimetno uvuče svog čitaoca u lavirint mozaičkih sekvenci kojima razbija hronološki sled događaja. To je uspeo trik koji mu je doneo mnogo čitalaca i široku popularnost: njegov diskurs deluje varljivo lako, junaci se izražavaju prepoznatljivim rečnikom, nema dvosmislenosti niti aluzija u onom što govore. Ma kako jezive, situacije su, naročito Kolumbijcima, gotovo anegdotski bliske. Kao rezultat, nezamislivo niska cena života već posle prvih stranica postaje čitaocu prihvatljiva, kao da je napravio ugovor s piscem da se ne zgražava ni nad čim, ponajmanje nad rudimentarnim emocionalnim odnosom između tri glavna lika – dvojice momaka iz višeg staleža i predmeta njihovog obožavanja, smrtonosne lepoticice Rosario.

U sva tri pomenuta romana nosilac radnje je ljubav: ljubav ciničnog, u sve vrednosti razočaranog pripovedača prema mladom sikariju Aleksu (Valjeho), ljubav frustriranog „gubitnika“ Aguilara prema njegovoj naprasno poludeloj ženi Agustini (Laura Restrepo) i neizreciva, osujećena ljubav pripovedača prema mladoj lepotici Rosario, zavodnici i ubici od zanata. Kao da žestoke strasti cvetaju najbolje upravo u žestokim vremenima; kao da se voli najjače i sudbinski

konačno – kad je glava stalno u torbi! Od sve tri knjige, a možda i od svih savremenih kolumbijskih romana, *Rosario Makaze* je možda najbolja priča o velikoj ljubavi. Strast i smrt su neraskidivo vezane na svakoj stranici, dok fatalnost daje romanu gotovo epsku dimenziju. Upravo je kvalitet fatalnosti još jedna tačka sretanja tri kolumbijska narko-romana: osećanje da je čovek igračka u rukama sudbine, da ne može iz svoje kože, da mu je tragični usud koji u crno zavija njegovu zemlju zadat i da, ma šta učinio, ne može da prevaziđe svoju sudbinsku zavisnost. Droga najednom postaje simbol jedne više, egzistencijalne zavisnosti: ironijom sudbine, glad za zdravim, srećnim i ispunjenim životom glavni likovi romana utoljavaju orgijama smrti i nasilja kojima istovremeno pribegavaju kao svom osnovnom alatu na putu spasenja i od koga beže kao od svog zlog usuda.

Zato, umesto heroja, ima samo antijunaka u narko-romanima Valjeha, Restrepove i Franka. Među njima, Rosario Makaze je najdramatičniji i najtipičniji. Moralna neosetljivost – još jedan zajednički motiv sva tri romana – s kojom ubija svoje žrtve, odsustvo ili besmislenost motiva koji je nagone da posegne za oružjem, u dramatičnoj su suprotnosti s njenim osećanjem kajanja i nemoći da jednom zasvagda izađe iz zločinačkog začaranog kruga. Podjednako je moralno neosetljiv za njene zločine mladić iz dobre kuće (pripovedač), koji oseća jednako snažnu nemoć zavisnika da se od nje odvoji i da prestane da je voli. Jer razum i snaga racionalnih argumentata nisu oruđa kojima protagonisti Frankovog romana – i jedne posrnule Kolumbije – kuju svoju sudbinu. Nošeni samo iskonskim nagonima erosa i tanatosa, kao Rosario i kao nosilac autorskog glasa romana, svi su samo marionete sudbine kojoj ne mogu da uteknu i čija se poslednja stanica – prerana i nasilna smrt – unapred zna.

Osećanje poraza, razočaranosti i nepoverenja u institucije građanskog života – politiku, državu, crkvu, porodicu – odavno je postala preovlađujuća tema kolumbijske književnosti. Jedan značajan roman Santjaga Gamboe ima u tom pogledu simptomatičan naslov: *Gubiti je pitanje metoda*. O toj su temi, osim pomenutih pisaca, na veoma različite načine pisali i savremeni autori kao što su Mario Mendosa (u tom pogledu je posebno poučan njegov popularan roman *Satana*), Ektor Abad Fasiolinse, Huan Gabrijel Vaskes, Efraim Medina Rejes i drugi. Ako je tema poraza možda najeksplicitnija i najjače prisutna u romanima Fernanda Valjeha (*Raspad, Bogorodica plaćenika*), u Frankovom delu *Rosario Makaze* ona poprima gotovo lirsku dimenziju: u toj fatalnoj ljubavnoj priči, kao u antičkim dramama o hibrisu i kazni, nema pobjednika, i svi njeni akteri u stvari znaju da su unapred osuđeni na poraz, na tragičan kraj neoporavljenih zavisnika od podmukle droge sveopšte korozije, mnogo jače od belog praha koji širom zemlje zida tržišne centre i puteve. S temom poraza neraskidivo je povezana i tema nemoći; dovoljno je setiti se impotencije lika Midasa Makalistera iz romana *Delirijum*, ili nemoći pripovedača romana *Bogorodica plaćenika* da probudi autentična osećanja svog efeba Aleksa i sačuva ga od smrti. Ta ista nemoć dominira životima svih likova u romanu *Rosario Makaze*, ali Franko nije naivni prorok sudnjeg dana: ako su oprani narko-novac i njihove ubice uzdrмали društveni poredak i njegove slojeve, ako u istim diskotekama za istim stolom sede deca iz društvenog krema i gladni lavovi iz periferijskih udžerica, to ipak ne znači da su stepenice do sreće ili do smrti za sve iste; kad muzika utihne i kad se svetla pogase, zna se ko odlazi kući, a ko u mrtvačnicu.

Iako se latio česte teme, Horhe Franko je romanom *Rosario Makaze* uspeo da pronađe nov, poseban način da progovori o onom o čemu u Kolumbiji danas svi govore. Još pre

buma šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog veka, tema nasilja i uzurpacije zakona oduvek je bila među najvažnijima u latinoameričkoj književnosti. Pisalo se širom kontinenta o diktatorima, o lokalnim silnicima, o propasti dobrih namera u novom svetu koji je, protivno očekivanjima, ubrzo postao idealan teren za ponavljanje istorijskih grešaka onog starog. Ove teme su, međutim, prvo dobijale kostumbrističko ruho, a potom, u decenijama tzv. proznog „buma“, mitsko i magijski realističko: dovoljno je u tom pogledu setiti se romana Gabrijela Garsije Markesa *Jesen patrijarha* ili remek-dela Augusta Roe Bastosa *Ja vrhovni*, ili romana *Proslava kralja Akaba* Čileanca Enrikea Lafurkadea, kao tadašnjih tipičnih književnih proizvoda na temu nasilja i političke opresije. Današnja generacija prozaista, među kojima se u tom pogledu ističe i Horhe Franko, na iste te mada osavremenjene teme primenila je upravo obrnuti postupak: nasilje, ono političko i ono bestijalno, književno je demistifikovano i lišeno mitske dimenzije. U romanima Bolivijca Edmunda Pasa Soldana (*Spaljena palata*), Dominikanca Žunoa Dijasa (*Čudesan svet Oskara Vaoa*), Gvatemalca Rodriga Reja Rose (*Konjušnica*), Salvadorca Orasija Kasteljanosa Moje (*Bezumlje*), kao i kod Horhea Franka, naglasak nije toliko na nasilju koliko na njegovom prihvatanju kao sastavnog dela svakodnevnog života. U svim tim knjigama smrt i život su u dosluhu, u nekom neraskidivom savezu protiv ljudi koji ih, hteli ne hteli, primaju kao paket Mekdonaldsa. Lišen epske dimenzije konradovskog zla, užas je u ovim ekonomično sročnim knjigama drugo ime za popodnevu šetnju, za čajanku, ili za odlazak u bioskop. U tom pogledu, Horhe Franko je romanom *Rosario Makaze* kao malo ko uspeo da pronađe jednu komunikativnu, filmsku formulu i da njom svojim junacima udahne život i verodostojnost retko viđene u savremenoj

latinoameričkoj prozi. Dok mnogi njegovi savremenici traže korene nasilja u preispitivanju istorije i analizi konjunkturalnih političkih fenomena – tendencija, uostalom, vrlo bliska savremenoj srpskoj književnosti – Franko je već korak dalje, pred svršenim činom koji opisuje cinično običnim rečima, ali neopozivim kao jutro sutrašnjeg dana. Kao što znamo, u književnosti nema recepta koji važi za sve, ali Frankov roman nam barem može biti dobar primer kako se krv, znoj i suze poraženih mogu pretvoriti u dobre i čitljive knjige.

Branko Anđić

**Rosario
MAKAZE**

1

Pošto su na Rosario pucali iz neposredne blizine dok su je ljubili, pobrkala je bol ljubavi s bolom smrti. Ali prestala je da sumnja kada je razdvojila usne i ugledala pištolj.

– Osetila sam jezu po celom telu. Pomislila sam da je poljubac... – rekla mi je klonula, na putu za bolnicu.

– Nemoj više da govoriš, Rosario – rekao sam joj dok mi je stezala ruku i molila me da je ne pustim da umre.

– Ne želim da umrem, ne želim.

Iako sam joj ulivao nadu, moj izraz lica nije je varao. I na samrti je bila lepa; kada su je uneli u operacionu salu, krvavila je, fatalna i divna. Od nje su me odvojili brzina nosila, njihanje vrata i stroga naredba jedne bolničarke.

– Obavesti moju mamu – uspeo sam da je čujem.

Kao da ja znam gde živi njena majka. Niko to nije znao. Čak ni Emilio, koji ju je toliko poznavao i imao tu sreću da bude njegova. Pozvao sam ga da mu kažem. Tako je zanemio da sam morao da mu ponovim ono u šta ni sam nisam vero-
vao, ali pošto sam toliko puta ponovio ne bih li ga iščupao iz tišine, spustio sam se na zemlju i shvatio da Rosario umire.

– Odlazi nam, matori.

To sam rekao kao da je Rosario zajednička, ili je možda nekada to bila, makar u trenutku slabosti ili u stalnoj želji mojih misli. Rosario. Ne mogu da se umorim od ponavljanja njenog imena dok sviće, dok čekam da stigne Emilio, koji sigurno neće doći, dok čekam da neko izađe iz operacione sale i nešto kaže. Sviće sporije nego ikada, gledam kako se jedna za drugom gase svetiljke visoke četvrti iz koje se nekad spustila Rosario.

– Gledaj dobro gde pokazujem. Tamo gore iznad linije žutog svetla, malo više je bila moja kuća. Tamo je sigurno donja Rubi i moli se za mene.

Nisam video ništa, samo njen prst pružen ka najvišem delu planine, ukrašen prstenom koji nikada nije mislila da će imati, i njenu ruku mulatkinje i njen miris na Rosario. Njena gotovo uvek otkrivena ramena, njene sićušne majice i njene grudi isto tako prave kao i prst kojim je pokazivala. Toliko puta je izbegla smrt, a sada umire.

– Mene niko ne može da ubije – rekla je jednog dana.
– Neće grom u koprive.

Ako niko ne izlazi, onda znači da je još živa. Već sam nekoliko puta pitao, ali nisu mi rekli, nismo je registrovali, nije bilo vremena.

– Devojka, ona s metkom.

– Ovamo skoro svi stižu s metkom – rekli su mi na informacijama.

Mislili smo da je otporna na metke, besmrtna, uprkos tome što je oduvek živela okružena mrtvima. Spopala me je izvesnost da ćemo svi jednog dana stići na red, ali sam se utešio Emiliovim rečima: ona ispod kože ima pancir.

– A ispod odeće?

– Ima čvrsto meso – odgovorio je Emilio na lošu šalu. – I zadovolji se time da gledaš.

Rosario se sviđala svima nama, ali Emilio je jedini imao hrabrosti, jer treba priznati da to nije bilo samo pitanje sreće. Bila je potrebna smelost da se čovek upusti sa Rosario, a čak i da sam je skupio, ne bi ništa vredelo jer sam stigao kasno. Emilio je onaj koji ju je zaista imao, onaj koji se za nju borio s njenim prethodnim vlasnikom, onaj koji je rizikovao život i jedini koji joj je ponudio da je uvede među nas. „Ubiću njega, a onda ću ubiti tebe“, setio sam se Fernejevih pretnji. Sećam se zato što sam pitao Rosario:

– Šta ti je rekao Farlej?

– Fernej.

– Da, Fernej.

– Da će prvo da ubije Emilija, a onda mene – objasnila mi je Rosario.

Ponovo sam pozvao Emilija. Nisam ga pitao zašto nije došao da bude sa mnom, sigurno ima svoje razloge. Rekao mi je da je i on budan i da će sigurno kasnije svratiti.

– Nisam te zvao zbog toga, nego da mi daš telefon Rosariojine majke.

– Jesi li nešto saznao? – upitao je Emilio.

– Ništa. I dalje su unutra.

– Ali šta kažu?

– Ništa, ne kažu ništa.

– Ona ti je rekla da joj obaveste mamu? – pitao je Emilio.

– To je rekla pre nego što su je odneli.

– Čudno – rekao je Emilio. – Koliko ja znam, nije razgovarala s mamom.

– Nije ništa čudno, Emilio, sada je ozbiljna stvar.

Rosario se uvek borila da zaboravi sve što je ostavila za sobom, ali njena prošlost je kao prikolica koja ju je pratila do operacione sale i koja se polako otvara pored nje između monitora i aparata za davanje kiseonika, gde je drže čekajući da oživi.

- Kako ste rekli da se zvala?
- Zove se – ispravio sam bolničarku.
- Onda, kako se zove?
- Rosario – moj glas je izrekao njeno ime s olakšanjem.
- Prezime?

Rosario Makaze trebalo je da kažem jer sam je tako upoznao. Ali Makaze nije bilo njeno prezime, nego pre njena istorija. Promenili su joj prezime protiv njene volje i na njeno veliko nezadovoljstvo, ali ona nikada nije razumela veliku uslugu koju su joj učinili u njenom kraju, jer su joj u jednoj zemlji kurvinih sinova težinu jedinog, majčinog prezimena zamenili nadimkom. Posle se navikla i čak joj se dopao novi identitet.

– Ovako, samo sa imenom, zastrašujem – rekla mi je na dan kad sam je upoznao. – To mi se sviđa.

I videlo se da joj se sviđa, jer je izgovarala svoje ime naglašavajući samoglasnike u svakom slogu, i završavala je jednim osmehom, kao da su joj zubi bili njeno drugo prezime.

- Makaze – rekao sam bolničarki.
- Makaze?
- Da, Makaze – ponovio sam pokazujući pokret sa dva prsta. – Kao one što seku.
- Rosario Makaze – zapisala je glupavo se smeškajući.

Toliko smo se navikli na njeno ime da nikada nismo mogli zamisliti da se zove drukčije. U tami hodnika osećam teskobnu Rosarijinu samoću na ovom svetu, bez identiteta koji bi je podržao, tako drukčiju od nas koji možemo da čeprkamo po prošlosti do poslednjeg kutka, sa prezimenima koja izazivaju grimase prihvatanja pa i izvinjenja za naše zločine. Život nikada nije mazio Rosario, zato se toliko branila, stvarajući oko sebe ogradu od metaka i makaza, seksa i zločina, užitka i bola. Njeno telo nas je varalo, mislili smo da se u njemu mogu naći naslada i užitak, na to je pozivala njena figura boje

cimeta, čovek je imao želju da je proba, da oseti nežnost njene čiste kože, većitu želju da uđe u Rosario. Emilio nam nikad nije pričao kakva je. On je mogao sa sigurnošću da govori o tome jer ju je imao mnogo puta, dugo, tokom brojnih noći u kojima sam je ja iz druge sobe slušao kako ječi, kako tokom beskrajnih sati stenje u svojim dugim orgazmima, ja iz susedne sobe, dok sam prizivao sećanje na jedinu noć sa njom, glupu noć kada sam pao u njenu zamku, jednu jedinu noć sa Rosario, kada sam umirao od ljubavi.

– U koliko sati su je doneli? – pitala me je bolničarka s formularom u ruci.

- Ne znam.
  - Otprilike?
  - Otprilike u četiri – rekao sam. – A koliko je sada?
- Bolničarka se osvrnula da pogleda na zidni sat.
- Pola pet – konstatovala je.

Tišinu spratova svaki čas narušava neki krik. Pažljivo slušam da neki nije Rosarijin. Nijedan krik se ne ponavlja, to su poslednji vapaji onih koji neće dočekati novo jutro. Nijednom nije ona; ispunjava me nada dok pomišljam kako se Rosario izvukla iz mnogih ovakvih slučajeva, iz priča u kojima ja nisam imao prilike da učestvujem. Ona mi ih je pričala kao što se prepričava akcioni film koji se čoveku dopada, s tom razlikom što je sama bila protagonist svojh krvavih doživljaja. Ali između ispričanog i doživljenog velika je razlika, i u onoj koja je meni dopala, Rosario je gubila. Nije bilo isto slušati je dok govori o litrima krvi koje je izvukla iz drugih i videti je na podu kako se suši iznutra.

– Ja nisam ono što misliš – rekla mi je jednog dana, na početku.

– Ko si onda?

– Priča je duga, ortak – rekla mi je staklastih očiju – ali saznaćeš je.

Iako je govorila o svemu i mnogo, mislim da sam je saznao polovično, mada bih voleo da je saznam u potpunosti. Ali ono što mi je ispričala, ono što sam video i ono što sam mogao da proverim bilo je dovoljno da shvatim da život nije ono što nas uče, ali da ga vredi živeti ako nam garantuju da ćemo se u nekom trenutku sresti sa ženama kao što je Rosario Makaze.

– Otkud to „Makaze“? – pitao sam je jedne noći s raki-jom u ruci.

– Zbog jednog tipa koga sam uštrojila – odgovorila mi je gledajući u čašu koju je potom izručila u usta.

Nisam više imao volje da je još nešto pitam, bar ne tada, jer me je potom, u svakom trenutku, spopadala radoznalost i bombardovao sam je pitanjima; na neka mi je odgovarala, na druga govorila da ih ostavimo za kasnije. Ali na sva mi je odgovorila, na svako u svoje vreme, čak me je ponekad zvala na kuću u ponoć i odgovarala na neko pitanje koje je ostalo u vazduhu. Odgovorila je na sva osim na jedno, iako sam ga mnogo puta ponovio.

– Jesi li se nekad zaljubila, Rosario?

Razmišljala je, gledala u daljinu, i kao odgovor mi je davala samo osmeh, lepši od svih, od kojeg bih zanemio, nespo-soban da postavim bilo koje drugo pitanje.

– Ti stvarno pitaš koješta – i to je povremeno govorila.

Sa mesta gde su je odneli užurbano izlaze i ulaze lekari i bolničari, gurajući nosila sa drugim samrtnicima i razgovaraju tiho i ozbiljnih lica. Ulazili su čisti i izlazili umrljanih mantila. Zamišljam koja je od njih Rosarijina krv, mora da je drukčija krv koja teče hiljadu na sat, krv tako topla i tako puna otrova. Rosario je bila od drugog materijala. Bog nije imao veze s njenim postankom.

– Gospod i ja smo u lošim odnosima – rekla je jednog dana govoreći o Bogu.

– Ne veruješ u njega?

– Ne – rekla je. – Ne verujem mnogo muškarcima.

Rosarijina osobenost bila je to što se malo smejala. Jedva bi se osmehnula, retko kada bismo čuli glasni smeh ili bilo koju vrstu šuma kojim bi izrazila neko osećanje. Ostajala bi hladna pred nekom šalom ili najgrotesknijom situacijom, nisu je uzbuđivali ni nežno golicanje kojim je Emilio tražio njen smeh, ni poljupci u pupak, ni nokti koji su je šašoljili ispod pazuha, ni jezik koji prelazi po koži sve do tabana. Kao vrhunac bi ponudila osmeh, jedan od onih što zasijaju u mraku.

– Pobogu, Rosario, koliko zuba imaš?

Drugo što nikad nismo saznali bile su njene godine. Kada smo je upoznali, kada ju je Emilio upoznao, imala je osamnaest, ja sam je video prvi put dva-tri meseca kasnije i rekla mi je da ima dvadeset; posle smo je čuli da kaže dvadeset dve, onda opet osamnaest i tako je menjala godine kao odeću, kao ljubavnike.

– Koliko godina imaš, Rosario?

– Koliko mi daješ?

– Jedno dvadeset.

– Eto, toliko imam.

Istina je da je imala izgled svih tih godina za koje je lagala. Ponekad je izgledala kao devojčica, mnogo mlađa nego što je obično govorila, tek devojčurak. Drugi put bi izgledala kao prava žena, mnogo starije od svojih dvadeset i nešto, sa više iskustva nego svi mi ostali. Fatalnije i ženstvenije Rosario je izgledala kada je vodila ljubav. Jednom sam je video staru, ispijenu, jer je danima pila i drogirala se, bila je kost i koža, suva, umorna, kao da nosi sve godine sveta, sva skupljena. I Emilija je gurnula u to. Jadnik se skoro izgubio. Uglubio se koliko i ona i dok nisu dotakli dno, nisu mogli da izađu. Tih dana je ona ubila drugog, ovoga puta ne makazama, nego

metkom, bila je naoružana i poluluda, paranoična, progonila ju je krivica i Emilio se sklonio s njom u kućicu u planinama, bez drugih namirnica osim alkohola i droge.

– Šta vam se desilo, Emilio? – bilo je prvo što sam uspeo da pitam.

– Ubili smo jednog tipa – rekao je.

– Ubili „smo“ znači više ljudi – rekla je ona suvih usta i otežalog jezika. – Ja sam ga ubila.

– Dođe na isto – ponovo je rekao Emilio. – Ono što uradi jedno, zajednička je stvar. Rosario i ja smo ubili jednog tipa.

– Koga, pobogu? – pitao sam zgroženo.

– Ne znam – rekao je Emilio.

– Ni ja – rekla je Rosario.

Nismo saznali ni koliko ih je ubila. Čuli smo da je, pre nego što smo je upoznali, imala nekoliko njih na spisku, da je, dok je bila s nama, još ponekog „složila“, kako je govorila, ali otkako smo je ostavili pre tri godine do ove noći kada sam je pokupio u agoniji, ne znam da li je u nekom od svojih strasnih poljubaca „složila“ još koga.

– Jeste li videli tipa koji je pucao u nju?

– Bilo je vrlo mračno.

– Jesu li ga uhvatili? – ponovo me je pitala bolničarka.

– Nisu – odgovorio sam. – Prestao je da je ljubi i izjurio.

Kad god bi Rosario nekoga ubila, gojila bi se. Zatvarala bi se da jede puna straha, nije izlazila nedeljama, tražila je slatkiše, deserte, jela bi sve što bi našla. Ponekad bi je videli da izlazi, ali ubrzo bi se vraćala puna paketa s hranom, nije razgovarala ni sa kim, ali svi su, videvši da se goji, izvodili zaključak da je Rosario bila u gužvi.

– Ove linije su strije – pokazala nam ih je na svom stomaku i nogama. – Mnogo puta sam bila debela.

Tri-četiri meseca posle zločina prestajala bi da jede i počinjala da slabi. Sklanjala bi trenerke u kojima je krila kilogra-

me i vraćala se svojim tesnim farmerkama, kratkim majicama, golim ramenima. Ponovo bi bila tako lepa kako je čovek uvek pamti. Te noći kad sam je sreo, bila je mršava; to me je navelo da mislim na mirnu, oporavljenju Rosario, udaljenu od svojih starih nemira, ali kada sam video da klonulo pada, odmah sam prestao da se obmanjujem.

– Odmalena sam bila vrlo smela – govorila je ponosno. – Profesorke su me se plašile. Jednom sam jednoj izgrebala lice.

– I šta ti se desilo?

– Izbacili su me iz škole. I rekli su mi da će me poslati u zatvor, neki zatvor za devojčice.

– I cela ta gužva zbog jedne ogrebotine?

– Zbog ogrebotine makazama – pojasnila mi je.

Makaze su bile oruđe s kojim je živela svakog dana: mama joj je bila krojačica. Zato se navikla da joj u kući stalno budu dva-tri para; osim toga, gledala je kako ih njena majka ne koristi samo za tkaninu nego i da iseče piletinu, meso, kosu, nokte, i vrlo često da zapreti mužu. Njeni roditelji, kao i svi iz komuna,* otišli su sa sela u potrazi za onim što svi traže, i kada nisu našli ništa, smestili su se u gornji deo grada nastojeći da se snađu. Mama joj se zaposlila kao kućna pomoćnica, spavala je kod gazda i imala slobodnu nedelju da bude s decom i poseti muža. Bila je luda za sapunskim serijama i gledala ih je toliko da su je izbacili iz kuće u kojoj je radila. Ali opet je imala sreće, našla je dnevni posao, što joj je omogućavalo da spava kod kuće i da gleda sapunice iz kreveta. Iz *Esmeralde*, *Topaza* i *Jednostavno Marije* naučila je da može da izađe iz siromaštva časovima šivenja. Tada je teško bilo naći mesto preko vikenda jer su sve kućne pomoćnice u gradu imale isti san. Ali šivenje je nije izvuklo iz siromaštva, ni

* Komuna je gradska administrativna jedinica, ali u romanu se koristi za siromašne četvrti na brdima oko Medeljina. (Prim. prev.)

nju niti bilo koju drugu, i jedine koje su se obogatile bile su vlasnice škola za krojenje i šivenje.

– Čovek koji živi s mojom mamom nije moj otac – objasnila nam je Rosario.

– A gde je tvoj otac? – pitali smo je Emilio i ja.

– Pojma nemam – naglasila je Rosario.

Emilio me je upozorio da ne govorim ništa o njenom ocu, ali sama ga je tog dana spomenula. Kada bi malo popila, postajala bi nostalgичna i mislim da ju je dirnulo kada je čula da govorimo o našim matorcima.

– Mora da je strašno čudno da imaš tatu – tako je počela.

Posle je malo-pomalo ponešto pričala. Rekla nam je da ih je njen tata napustio kada se ona rodila.

– Tako bar kaže donja Rubi – rekla je. – Ja joj, naravno, ništa ne verujem.

Donja Rubi je bila njena majka. Ali ona kojoj se ništa nije moglo verovati bila je sama Rosario. Imala je takvu moć ubeđivanja da nije morala suviše da izmišlja, ali ako bi izbijala neka sumnja u pogledu „istine“, pribegavala je plaču ne bi li suzama izazvala samilost i zapečatila svoju laž.

– U vezi sam sa ženom o kojoj ne znam ništa – rekao mi je Emilio – apsolutno ništa. Ne znam ni gde živi ni ko joj je majka, ni da li ima braću i sestre, ništa o njenom ocu, ništa o tome šta radi, ne znam ni koliko joj je godina, jer je tebi rekla drugo.

– Šta onda radiš s njom?

– Bolje pitaj nju šta radi sa mnom.

Svako je mogao da poludi zbog Rosario; ako ja nisam podlegao, to je bilo zato što ona to nije dopustila, ali Emilio... U početku sam mu zavideo, bio sam ljut zbog njegove sreće, nalazio je najbolje, najlepše, a meni su pak zapadale drugarice Emiliovih devojaka, ne tako dobre, ne tako lepe, jer gotovo uvek uz lepu ženu ide neka ružna. Ali kako sam

znao da njemu avanture ne traju dugo, čekao sam mirno sa svojom ružnom, dok on ne promeni da promenim i ja i da sačekam i vidim da li će mi ovog puta zapasti nešto bolje. Ali sa Rosario je bilo drukčije. Nju nije hteo da promeni, niti sam ja hteo da ostanem s nekom njenom drugaricom: i meni se dopala Rosario. Ali moram da priznam: plašio sam se više od Emilija, jer sa njom nije bila stvar u ukusu, u ljubavi ili sreći, sa njom je reč bila o hrabrosti. Trebalo je imati muda da se upustiš sa Rosario Makaze.

– Ovoj ženi ne može da se proda nikakva priča – govorili smo Emiliju.

– Baš to mi se sviđa kod nje.

– Bila je sa mnogo opasnim momcima, znaš – ustrajavali smo.

– Sad je sa mnom. To je ono najvažnije.

Bila je u vezi s onima koji su sada u zatvoru, sa najopasnijima, onima koje su dugo gonili, za kojima su raspisivali poternice, onima koji su se predali i posle zapalili, i sa mnogima koji su sada otišli bogu na istinu. Oni su je spustili iz njene komune, pokazali joj lepote koje pruža novac, kako žive bogati, kako se postiže ono što hoćeš, bez izuzetka, jer sve se može postići ako čovek želi. Dovedi su je do nas, približili nam je, pokazali nam je kao da govore: „Gledajte, seronje, i mi imamo dobre žene i žešće od vaših“, i ona je bez mnogo premišljanja puštala da je pokazuju, znala je ko smo, oni fini momci, dopala joj se ideja, prodala ju je Emiliju i on je progutao iz taka.

– Poludeo sam za ovom ženom – ponavljao je Emilio, i zabrinut i srećan.

– Ova žena je bomba – govorio sam ja, i zabrinut i zavidan.

Obojica smo bili u pravu. Rosario je od onih žena koje su u isto vreme i otrov i protivotrov. Koga želi da leči – leči ga, koga želi da ubije – ubije ga.